

također bave temom misije i svjedočenja u suvremenom svijetu. Tako Norbert Hintersteiner u tekstu pod naslovom *Od svjetske misije do međureligijske svjedočenja: Istraživanje suvremenih misioloških očekivanja* istražuje tzv. načelo prevođenja u kontekstu neeuropskih i nekršćanskih društava kao i s njime povezani nastanak kontekstualnih i neeuropskih teologija. Pritom autor na poseban način propituje mogućnosti misiologije kao međukulturalne i komparativne teologije kao i implikacije koje bi ovakvo shvaćanje moglo imati po univerzalnost i jedinstvenost kršćanske poruke. Svojevrsnu nadopunu ovom razmatranju predstavlja članak Petera Admiranda *Misija u remisiji: Misija i međureligijski dijalog u postmodernom, postkolonijalnom dobu*. Polazeći od pitanja "je li misija do sada bila rak u kršćanstvu ili je kršćanska misija zaražena rakom", autor se u daljnjem tekstu kritički osvrće na tradicionalno kršćansko poimanje misije proglašavajući ga nekom vrstom smrtonosne bolesti koja prije svega "proždire kršćane kad god umanjuju vrijednost stavova, kulture, jezika i vjerovanja Drugog". Mogućnost ozdravljenja od ove bolesti nalazi se u opredjeljenju i prihvaćanju pet opcija: siromaštva, religijskog pluralizma, postmoderne, postkolonijalizma i oprosta. Za razliku od prethodnih tekstova, članak Maureen Junker-Kenny *Svjedočenje ili uzajamno prevođenje? Religija i zahtjevi uma* bavi se religijskim svjedočenjem u kontekstu građanskog prostora. U njemu se pitanje prisutnosti religije u javnoj sferi propituje sa stajališta dva različita filozofska pristupa političkoj etici koje su razvili John Rawls i Jürgen Habermas. Nakon filozofske kritičke analize, autorka tekst zaključuje teološkom ocjenom Habermasovog mišljenja. Posljednji članak u ovom broju *Conciliuma* nosi naslov *Novi magistarski program u interkulturalnoj teologiji i međureligijskim studijima u Irskoj školi ekumenizma (Irish School of Ecumenism – ISE) pri Trinity Collegeu u Dublinu*. U njemu Andrew Pierce govori o aktivnostima spomenute škole u artikuliranju pitanja nastalih pomakom od ekumenizma prema interkulturalnoj teologiji i međureligijskim studijima. I na koncu, kao informativni dodatak šestom broju, doneseni su naslovi dosadašnjih suvremenih teoloških izdanja izdavačkih kuća *Ex libris* i *Synopsis* s njihovim sažetkom i kratkom biografijom autora.

Zaključno još jednom možemo ponoviti da je svojom tematskom aktualnošću i ovaj broj *Conciliuma* itekako opravdao svoje

izlaženje na hrvatskom jeziku te poboljšao krvnu sliku domaćih teoloških izdanja. Stoga bi se bez ikakva pretjerivanja na njega mogla primijeniti slika odškrinutog prozora kroz koji ulazi misaoni svježi zrak u ustajalu atmosferu nacionalizma i vjerske nesnošljivosti koja već godinama guši ljude na ovim nesretnim balkanskim prostorima.

Miroslav JUREŠIĆ

KNJIGA O ŠAH ABBASU

ŠAH ABBAS: OKRUTNI KRALJ KOJI JE POSTAO IRANSKA LEGENDA (SHAH ABBAS: THE RUTHLESS KING WHO BECAME AN IRANIAN LEGEND), DAVID BLOW, LONDON, I.B. TAURIS, 2009, ST.274.

David Blow-ov *Šah Abbas* je zanimljiva biografija jednog od vjerovatno najpoznatijih iranskih vladara. Šah Abbas je bio okrutni vladar koji je naslijedio kolapsirajuću šesnaesto-stoljetnu iransku imperiju, pregaženu Osmanlijama i Uzbekima, a koji je uspio ne samo da protjera napadače već i da transformiše Iran u jednu zastrašujuću vojnu silu za vrijeme svog života.

On, Šah Abbas je bio jednostavan čovjek koji je jeo i odijevao se skromno, ali se istovremeno pretjerano odavao vinu. Bio je patron umjetnosti, ali i čovjek koji je oslijepio svoje sinove iz bojazni da bi mogli predstavljati opasnost njegovoj vladavini. Propagirao je šiizam u Iranu, ali i uporedno flertovao sa kršćanstvom da bi pridobio naklonost i simpatije Evropljana od kojih je tražio alijansu protiv Osmanlija. Šah Abbas je bio jedna doista kompleksna ličnost.

Ova knjiga je podijeljena na 20 kraćih poglavlja koji se odnose na teme koje pokrivaju ranije šiitske države prije Šah Abbasa, pa do kasnijih Safavida nakon njegove smrti. Većina poglavlja sadrže manje poznate činjenice o šesnaesto-stoljetnom Iranu, kao što je relativno agresivno propagiranje šiizma. Naprimjer, za vrijeme vladavine Šah Ismaila, Abbasovog djeda, kao i za vrijeme vladavine samog Šah Abbasa, male grupe šiitskih fanatika su imale običaj hodati po ulicama noseći sjekire na ramenima i javno proklinjući prvu trojicu halifa Islama, za koje su vjerovali da su uzurpirali mjesto koje je po pravu trebalo pripadati hazreti Aliji. Bilo ko, ko bi čuo te kletve bio je primoran, pod prijetnjom smrću, da izrazi svoje sleganje.

Očigledno je da se Šah Abbas, kao što pokazuje autor, okretao vjeri samo kada mu je to bilo neophodno. Naprimjer, kad se jedanput teško razbolio, bio je tak-

iko uvjeren da je to bila Božija kazna za njegovu sklonost vinu, da je izdao edikt zabranjujući vino. Slijedeće godine kada je ozdravio, odlučio je ukinuti tu istu zabranu. Drugi primjer koji navodi autor je njegovo ponašanje prema kršćanima. Šah Abbas nije smatrao pogrešnim traženje Papine pomoći u ratu protiv Osmanlija. Međutim, kad je jedna gruzijska (kršćanska) vojska žestoko potukla njegovu vojsku od 15.000 vojnika 1616. godine, Šah Abbas je bio toliko razljučen da je naredio svojim trupama da uzvrate udarac i da ne poštede niti jednog gruzijskog vojnika, te da uzmu sve žene i djecu za robove, a potom da opljačkaju svu njihovu imovinu. Ovo je Šah Abbas opravdao Kuranskom naredbom da se ubiju oni koji pripisuju partnere Bogu, koju je Abbas smatrao validnom, jer se odnosi na kršćansku doktrinu svetog trojstva (st.106).

Ostale teme kojim se bavi ova knjiga uključuju iransku diplomatiju sa Zapadnom Evropom i Osmanlijama, safavidsku ekspanziju, razvitak gradova kao što je Isfahan, doba cvjetajuće trgovine, vjersko-političke odnose iranske države, kao i umjetnost i poeziju za vrijeme Šah Abbasa. Jačina ove knjige leži u raznolikosti izvora kojim se koristi autor, uključujući i *Tarih-e Alam-Ara-ye Abbasi* što je zapravo zvanična biografija Šah Abbasa napisana od strane njegovog zvaničnog hronologa Iskender-beg Munšija (c.1560-c.1632), kao i u uporednom pristupu i korištenju iranskih i zapadnih izvora. Među zapadnim izvorima značajni su putopisi evropskih putnika koji su ostavili impresivne narative svojih posjeta kraljevskom dvoru Šah Abbasa. Knjiga je napisana u jednostavnom, tečnom stilu, te iako ju je autor namijenio širem čitalaštvu, ova knjiga će poslužiti mnogim studentima historije i akademskim radnicima.

Harun KARČIĆ

PRIČA O POSLJERATNOM DRUŠTVU

NOVI BOSANSKI MOZAIK: IDENTITETI, SJEĆANJA, I MORALNE TVRDNJE U POSLIJE-RATNOM DRUŠTVU; (THE NEW BOSNIAN MOSAIC: IDENTITIES, MEMORIES AND MORAL CLAIMS IN A POST-WAR SOCIETY); AUTHOR: XAVIER BOUGAREL, ELISSA HELMS, GER DUIJZINGS (EDS.); ASHGATE PUBLISHING, ENGLAND, 2007. STR. 332

Nakon zatišja od nekoliko godina u značajnijoj naučnoj literaturi o Bosni i Hercegovini, izlazak knjige *The New Bosnian Mosaic* ('Novi bosanski mozaik') je svakako dobro došao. Za razliku od mnogih drugih knjiga koje su pokušale odgovoriti na intrigantna i kompleksna pitanja oko raspada

Jugoslavije i serije pratećih ratova, ova knjiga se bavi podjednako važnim, ali danas više aktualnim pitanjima – stanjem poslijeratnog bosanskog društva. Autori svoje tekstove baziraju na informacijama prikupljenim inovativnim terenskim istraživanjem, te ih prezentiraju u seriji poglavlja koja se odnose na najaktuelnije teme poslijeratne Bosne i Hercegovine. Podijeljena na tri djela, koji iznova osporavaju često korištene termine kao što je ‘etnicitet’, ‘stare mržnje’, i ‘protektorat’, ova knjiga pokazuje, i to na ubjedljiv način, da se ratna sjećanja ne mogu svesti na srpsku, bošnjačku, i hrvatsku verziju, i da ona nisu tako jednoobrazna i neosporiva kao što neki misle.

Prvi dio o ‘etnicitetu’ se odnosi na društvene i kulturološke realnosti Bosne i Hercegovine. Poglavlja u ovom dijelu pojašnjavaju da su nakon ratnog iskustva i etničkog čišćenja, etno-nacionalne kategorije postale strožije, prodrle u mnoge aspekte života, te su se čak više primakle religijskim institucijama. Pojašnjavajući to, ovaj dio knjige pokazuje da je etno-nacionalna identifikacija i dalje veoma promjenljiva i osporiva tema u savremenoj Bosni i Hercegovini. Od naročite vrijednosti u ovom dijelu knjige, je sposobnost autora da otkriju kako je jedan broj ratno-vezanih kategorija bio iskorišten od strane nacionalističkih partija i kako u kritičnoj ekonomskoj situaciji kuće, poslovi, kao i brojne druge beneficije su dijeljene zavisno od ratnih uloga.

Drugi dio knjige nazvan ‘stare mržnje’ se odnosi na ratna sjećanja. Fokusira se na metode sjećanja prošlosti i na komemoracije žrtava. Javni spomenici, zvanični i nezvanični komemorativni događaji, privatni običaji i lične priče, ovdje su analizirane. Posvećena je pažnja ‘sukobu’ sjećanja kao i raznim ‘kontra komemoracijama’ koje proizilaze iz činjenice da različite etno-nacionalne grupe često imaju dijametralno različite verzije istog događaja. Jedan takav primjer je elaborirana studija komemoracije genocida u Srebrenici, gdje je Vojska Republike Srpske ubila više od 8.000 Bosanskih muslimana (Bošnjaka). Pravnu kvalifikaciju ovog djela kao genocid (p.146) nesumnjivo je dao Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY). Autor tog teksta, Ger Duijzings, opisuje da Republika Srpska to odbija priznati, zato što ‘srpsko priznanje masakra potencijalno potkopava legitimitet Republike Srpske’ (p.164) i kako su u pokušaju da se ospori i minira komemoracija u Srebrenici, srpske grupe razvile svoju kontra-komemoraciju u bližnjoj Kravici, samo jedan dan nakon komemoracije 11-og jula.

Treći dio se odnosi na ‘protektorat’ i sveukupnu ulogu međunarodne zajednice u Bosni i Hercegovini. Ponovno, autori ove sekcije pokazuju izvanredno poznavanje lokalne situacije, naročito kad spominju formiranje ‘transnacionalne elite’ sačinjene od međunarodnih radnika kao i lokanih zaposlenika u raznim međunarodnim organizacijama. Ovi članovi transnacionalne elite su stvorili, ono što se u brojnim slučajevima može smatrati paralelni svijet, imajući svoje posebne bankarske sisteme, obezbjeđenje, zdravstveno osiguranje, transport i druge privilegije, koje im dopuštaju da ostanu van bosanske realnosti (p.267). Ovaj dio knjige sadrži nekoliko ocjena prisustva i uloge ‘međunarodne zajednice’. Kimberly Coles, kao primjer, navodi da: “Bez obzira na njihov profesionalni rad u kreiranju i reformisanju državnih institucija, privatizacije ekonomije ili obuke policajaca, međunarodni (radnici) nisu duboko uključeni, niti zaokupljeni bosanskom državom. Oni (međunarodni radnici) generalno nisu učestvovali u pružanju usluga bosanskom društvu, niti su, u više slučajeva, bili subjekti njenih regulatornih mehanizama” (str.266).

Mnogi termini koji zvuče svakodnevni prosječnom strnom čitaocu nose kompletno drukčije konotacije u lokalnom kontekstu. Autori ove knjige između ostalog naširoko diskutuju termine korištene u ratu kao što je ‘normalnost’ (p.39) i ‘imitacija života’ (str.55) kao i ‘novi-Musliman’ i ‘aprilski-Muslimani’ (str.46), ‘Sarajlije’ (str.60), i ‘došljaci’ (str.66). Ono što je zapanjujuće u ovoj sekciji je sposobnost (zapadnih) autora da iznesu uvide u antagonizam koji postoji među članovima iste (Bošnjačke) etničke grupe, kao npr. Sarajlije i došljaci. Ovo su široko poznate činjenice i lahko shvaćene od strane većine Sarajlija, ali one mogu zahtijevati skrupulozan napor stranim istraživačima da shvate stvarno značenje ovakvih i sličnih termina i da razumiju korijenje antagonizma koji proizlazi iz njih i zbog toga ovakve opaske zaslužuju svaku pohvalu.

Nekoliko nedostataka ove knjige se odnosi na neke nedosljednosti i zanemarenosti. Vezano za nedosljednost, termin ‘Bošnjak’ bi trebao biti korišten kroz cijelu knjigu. Međutim, u Poglavlju 5 napisanom od strane Torsten Kolind (str.123), ‘Bošnjaci’ su oslovljeni jednostavno kao ‘Muslimani’. Biti musliman je vjerska afilijacija, a ne i nacionalna. Istina je da su za vrijeme socijalističkog perioda jugoslovenski ‘Muslimani’ bili kategorisani kao nacionalna grupa, međutim od ponovnog uvođenja termina ‘Bošnjak’ 1993. godine to više nije slučaj. Drugi nedostatak ove knjige se odnosi na jedan propust, a

to je, da iako knjiga posvećuje pažnju bošnjačkim povratnicima u Federaciji (kao npr. na str.123) i povratku Bosanskih Srba u Sarajevo (str.79), nema pažnje posvećene situaciji povratka Bosanskih Hrvata i Bošnjaka Republici Srpskoj sa čije teritorije su etnički očišćeni.

I pored ovih manjih omaški ovo je odlična knjiga, i jedna od vrijednijih knjiga napisanih o poslijeratnom bosanskom društvu i problemima s kojima se susreće. Visoko se preporučuje bilo kojem čitaocu, naorčito stranim istraživačima, koji želi imati uvid u poslijeratnu situaciju i svakodnevne prepreke i poteškoće s kojima se sva tri konstitutivna naroda u ovoj zemlji suočavaju.

Harun KARČIĆ

METODOLOGIJA PEDAGOŠKOG ISTRAŽIVANJA

VLADIMIR MUŽIĆ, “METODOLOGIJA
PEDAGOŠKOG ISTRAŽIVANJA”, ZAVOD ZA
IZDAVANJE UDŽBENIKA, SARAJEVO, 1973.

Knjiga “Metodologija pedagoškog istraživanja”, istaknutog autora Vladimira Mužića, nadopunjeno je izdanje 1973. godine; osnovni joj je cilj da prosvjetnim radnicima, koji se žele baviti naučno-istraživačkim radom, pruži elementarne informacije o problematiki pedagoškoga istraživanja, kao i primjenom u rješavanju problema kako odgoja, tako i obrazovanja, što zahtijeva naučni pristup problemu. Cijela knjiga je podijeljena na tri dijela i to:

I dio se odnosi na opće probleme metodologije u pedagogiji;

II dio se odnosi na postupke i instrumente prikupljanja podataka;

III dio se odnosi na statističke postupke u pedagoškom istraživanju, te na kraju knjige, kao dodatak I i II je literatura, zatim registar i predmetni registar.

Ova knjiga se sastoji od 664 stranice, prvi dio knjige je sastavljen od 14 poglavlja, drugi dio se sastoji od sedam poglavlja, treći dio se odnosi na statističke postupke, te na kraju knjige se nalazi izuzetno bogata literatura, koja broji preko 200 jedinica, što ujedno pokazuje koliki je značaj ove knjige. S obzirom na “bogatstvo” knjige, posebno u vezi s metodološkim pojavama koje se pojavljuju, vrlo često su dati kao registri radi vašeg snalaženja, na kraju knjige. Na neki način, ova se knjiga odvaja od drugih knjiga, iz prostog razloga što većina poglavlja završava zadacima za vježbu, a povratne informacije se nalaze na kraju knjige u Dodatku II. Autor poklanja